

## Cassola en forn

Universitat Autònoma de Barcelona

Inici: Vals

Simfonia número 6 per a Teresa

Inici: Vals

I Zeno no s'adonà que Teresa havia marxat. I que, novament, quedaren tots dos sols, molt a prop l'un de l'altre, Raya i ell, mentre el sol il·luminava només l'angle de la finestra. La confessió de Raya li havia donat una suor enganxosa. Cercà a la butxaca un mocador per a eixugar-se el front i no podia estroncar la humitat de les seves mans. Resseguia cabell per cabell, amb la mirada, la testa de Raya, i endevinava un moviment d'onada al blaugris dels ulls de la seva nova amiga. En aquell moment li tornà a la memòria la definició de Teresa: uns ulls. Uns ulls i una cabellera d'or. Així era Raya. Així li ho digué Teresa i així ell la veia ara. I una boca perfecta, petita, amb un llavi vermell de sang. D'aquella sang imaginar-se la qual el deixava amarat de suor. Des d'aquell instant, Raya li semblà una mena de divinitat adorable. Des d'aquell instant, Zeni se sentí ple d'una responsabilitat envers aquella noia. La tenia al costat i li semblava que ja no podria deixar-la. No era possible que fos cert que el Raya s'imaginava. Aquells ulls, aquells llavis, eren fets per a viure, eren fets per a resplendir a ple aire, i no per a colgar-se entre llençols i entre una simfonia d'específics. La seva pell era feta per a rebre carícies suaus, i no per a ésser travessada amb injeccions i fregada per l'alcohol.

- Raya, ¿per què no sortim? Fa tant de sol!

I l'ajudava a posar-se l'abric, tot prenent-li els guants i el paraigua:

- ¿L'heu portat per amagar-vos del sol?

I Raya rigué tot contant-li que quan prengué el tren, a Arrahona, al matí, plovia.

No havien fet cent passes quan Zeni, aturant-se: --¿Per què no hem de dir-nos de tu? --preguntà a Raya.

Zeni no hauria pas sospitat el dia abans que un revolt inesperat girés la seva vida. La conversa de casa el doctor Vancells seguí d'una manera més lenta a fora, i el paisatge, els arbres, el sol, l'aire del parc, reemplaçaren moltes paraules. Fins que un banc serví de punt. - La gent deu pensar-se que festegem.

I, amb les mans preses, Zeni es mirà un anell que duia Raya i s'atreví a deixar-hi, tímidament, un bes.

- Ai, Zeni, Zeni!... -fou la sola resposta-. I aquella amistat quedà fixada.

Francesc Trabal, Vals. Quaderns Crema, Barcelona, 1998.

Capítol I: IV. Finale sostenuto

Els vint-i-sis graons li semblen interminables. Com els pujava, Tereseta, la fadrina riquíssima de Ca l'Espriu... Quanta agilitat, quant viure s'aferra al blanc grisós de les parets, a l'escala llarguíssima, pesada com uns genolls de vella, com els genolls de Teresa, cabell blanc, grassa com una truja, mal girbada, l'esquena com el doblec d'una tatxa vella, rovellada i inservible, el cric-crac de la crossa escales amunt, l'esbufec constant que li ronda la boca, els ulls somorts d'una antiga esperança blau-verda, les arrugues, <<maleïdes caparres que no em deixen pell!>>. Al capdamunt del coll, al bell mig de la papada, un parell de gasses i quatre bocins d'esparadrap. Al bell mig de l'escala, la vella Espriu, més panteix que dona, s'atura i gira el coll enrere:

- Ai, Salvador, que això s'acaba!

- Ai, Teresa, que el què s'acaba és l'escala...

Alt, prim com un gos de caça, trajo sobri, impecable, Salvador, aquell a qui deien el petit de Cal Pobre, el jovenet esporuguit d'ulls blavíssims i ben plantat, <<ja em diràs, sense tenir un ral...>>. Salvador de ca l'Espriu, l'home fet i dret que encara conserva una miconna de cel als ulls, empenyent la seua muller, la grassa Teresa, escales amunt. El vell Salvador i la seua punteta de blau als ulls, ell que havia sigut el més pobre de cal Pobre, avui endiumenjat fins i tot en un dimarts rúfol com el què va esllanguint a fora de casa. Zeni, l'altra miconna de blau deixant en els llençols del temps, el blaugris dels ulls de Raya, <<les males llengües sempre et diran Zeni...>>

- Salvador, la clau!

- Ja va, dona, ja va!

La porta envernissada fa un parell de mesos, més lluenta que un mar prenyat de sol, grinyola grotesca al pas de Teresa, catric-catrac, payout pel compàs de la crossa. Rere seu, encara al replà, Salvador esbufega d'amagat. Rere la porta oberta, altre cop el blanc cendrós de les parets, l'aire malalt de la fusta prenyada d'anys, natura morta emmarcada, bodegons d'aquella difunta pintora local, una cornucòpia jugant a fet i amagar amb el verd-groc del potos, la porta mal tancada de l'habitació de matrimoni, la porta ajustada del bany, la porta tancada de l'habitació de la xica, <<deurà vindre un cap de setmana d'aquests>>. Al final del passadís cendrós el menjador gris cendra ple de bodegons, taula i cadires de fusta revellida, plantes ufanoses, la vella Teresa i el vell Salvador asseguts a les butaques, <<de quan ens vam casar, encara!>>, gronxats per l'agressivitat dolça del foc a terra. <<A tota senyora, a tota senyora de casa bona, a tota senyora, doncs, li ha d'agradar la música clàssica>>. I Salvador mutis a la gàbia s'apropa al tocadiscos i posa la sisena simfonia de Mahler. <<La vida és com La Tragische, la vida és La Tragische>>.

L'ou ferrat pres de la fúria dels vents pateix els seus últims espasmes. Teresa, abduïda al sofà, no sent com Salvador invoca tots els sants i marededéus a la cuina, no sap la mà de Salvador esquitxada d'oli roent ni pensa el quiròfan d'aquest matí, <<Salvador, aquesta piga, tu i aquesta maleïda piga...>>. És un violí més, el contrabaix més viril, la tuba més vehement, el gong més sec, Teresa, l'orquestra al complet, els dies llunyans, l'enyor estèril per la dolçor

sincopada dels violins i un allegro caminar a empentes i rodolons. <<Aquesta piga, Tereseta, la vull per a mi>>, <<Adéu, Raya. Sí senyora: només uns ulls, uns ulls i una cabellera d'or>>. Teresa és un Crist damunt les aigües que res vol saber dels paganismes de Salvador, crostó de pa en mà, invocant l'esclat joiós del rovell. I s'enlaira com un globus d'heli a la cresta de mel de les flautes travesseres, al scherzo alegrament monòton, als primers dies de casats, <<t'estimaré sempre, sempre!>>, i Tereseta engoleix, com engoleix!, el verí dolç de les flautes, i es vol ingènua, ingènua com ho són totes les poncelles abans de conèixer els embats del vent.

- Teresa, tens l'amanit a taula.

Teresa, l'amanit.

Teresa!

Somorta com el quadre de massanes i préssecs i raïm i un gerro que té darrere seu, Teresa callaria, si pogués, si realment hagués sentit Salvador, callaria.

- Salvador, hauries de tirar un altre burxoc al foc.
- Pel que mos queda, me'n vaig cap al jaç.
- Abans d'anar al llit, fes lo favor de porta'm un got d'aigua.

Fora és nit barrada i al vas de Teresa festegen les llums malaltes dels fanals amb les darreres esperances dels troncs. Tot és no-res: el ssssss del tocadiscos aturat, els espetecs inútils dels buscalls, el catric-catrac de Teresa que s'aixeca per canviar la cara del disc. En el no-res, apareix un sac d'ossos lluint-se rere el pijama de ratlles:

- Au, bora nit!
- Potser és l'última nit... - Teresa prem amb fúria la gasa que du a la papada.
- No diguis animalades, que aquesta piga mos enterrarà a tots.

Altre camí una tebior de cordes i vents, el tocadiscos en marxa, Mahler polint Teresa en el tercer i quart moviment que ha d'arribar, una allargassada monotonia, <<ni ulls ni cabellera d'or; un sac d'ossos, una podrimenta d'ossos i unes ungles llarguíssimes i una cabellera de cendra que creixen debades>>, la pau que segellà la xiqueta, <<un dia d'aquests, potser vindrà un dia d'aquests...>>, caminar d'un moderato acceptable, l'arquet del violoncel travessant la nit com un glop infinit de sucre moreno. Després, l'assossec, el mascle que ja se sap mascle, un sostenuto dels instints més primaris, <<qualsevol dia d'aquests, el dia menys pensat, te faré el xiquet>>. I entra de nou la cavalleria exaltada dels vents i les cordes, solemnement la sumptuositat dels greus, les arítmies de joventut que semblaven perdudes per sempre, <<el dia menys pensat, una que valgui em darà el xiquet que em negues>>, callar i engolir, engolir, engolir... D'un sol glop s'acaba el vas d'aigua. Teresa, exhausta, catric-catrac de peus a terra ja lluny dels impossibles dels globus d'heli, atura el tocadiscos i torna al passadís gris-cendra dels bodegons morts per sempre, al flirt desvergonyit de la cornucòpia i el potos, l'habitació de la xiqueta quasi segellada, la porta del bany que mal tanca, l'habitació de matrimoni on ara entra. Nua, vuitanta quilos més que quan Déu la va portar al món, la vella Teresa du el pijama a la mà i La Tragische al cap; pensa tot el somnieig que avui no ha escoltat, els cants de

sirena , una certa esperança impossible, la tragèdia anunciada en el vaivé de la síncope, la dalla inflexible que marca el final. Endormiscant-se al costat de Salvador, Teresa, el fracàs Tereseta, al costat de les fustes velles, del matalàs estovat pels quilos del viure, la fosca habitació al lluny del caliu terminal de les brases que s'adormen a la cendra del foc a terra. Ni al palauet dels somnis la princesa destronada, la mà premuda a la gassa, espera cap príncep blau per fer brillar uns ulls ja només vius en la llàgrima. A la nit callada de portes closes, rere la lluíssor del vernís, dansen els corcs. <<Què li has d'explicar a la gent, tu et vas casar amb Zeni...>>.

Capítol II: III. Andante moderato

La varen dur a enterrar al poble un dia de febrer més radiant que un menat de cabells d'or. Si fa o no fa, quaranta anys abans, un home corpulent d'ulls catxumbos va deixar prenyada una dona amb dos ulls com dues maragdes i un parell de pits com dos càntirs d'aigua fresca. Les males llengües varen dir que Zeno, <<l'italianot comunista>>, va venir a buscar dones formoses a la Guerra d'Espanya i que, així com la columna dels brigadistes internacionals anava reculant Península amunt, s'unflaven ventres de dones les quals, al cap de menys de nou mesos, parien xiquetes amb uns cabells més rossos que els del pare que les feia possibles. Les dones més respectables feien córrer per les botigues del poble tot de rumors que deixaven les set plagues bíbliques com ingènues aprenentes de Zeno; als cafès, tots els homes valents que enlloc d'anar al front s'havien quedat a guardar les seues respectables mullers, entre glop i glop de conyac, seguien esbocinant el malvat brigadista. Així s'entén com, quaranta anys després, Raya era enterrada a l'església local mentre les filles de les males llengües que ja criaven malves deien les mil i una maldats de la xiqueta de cabells d'or i blaugris d'ulls. Algunes d'aquestes filles encara va recordar Zeno i totes les seues malifetes mentre la caixa pujava lentament els esglaons de l'església. Rere seu, ben lluny d'escapar de les xafarderies d'aquelles dones, venia el poc cap de dol que hi havia i, sec com un gànguil, plorós com una espelma encesa, pujava Salvador. Al seu costat, Teresa, endolada amb un reguerall de llàgrimes de cocodril que no li arribaren a mullar la piga de la papada, s'aferrava amb fúria al braç del seu home. <<Plora, plora, Salvador... Et seguirem dient Zeni>>.

La soterraren al bell mig del nínxol on fins al moment descansava aquell fill de vint anys que havia mort feia un mes. Fins i tot a fora dels cafès i les carnisseries, tothom deia si Raya no havia mort també aquell 1 de gener de 1979, si no era del tot mentida dir que, en aquell revolt diabòlic de la N-340, en la mateixa moto esbossinada a la vora de la carretera, hi havia l'ànima de Raya convençuda de passar a millor vida. Ningú recordà el calvari d'injeccions que, per prescripció del doctor Vancells, convertiren els llavis sanguinis de Raya en una pena morada reclosa al taüt. Com si res d'això hagués succeït, l'enterraren a uns setanta quilòmetres de la fossa incerta, propera a l'Ebre, on quatre dècades abans havien llençat a son pare. Ja llavors, quan van nàixer aquells cabells daurats com fideus, la bona gent deia que el temps li apagaria els cabells i del blaugris dels ulls només en quedaria una vivor de cendra. Raya, tossuda com un burro, decidí marxar del poble en fer els vint anys i deixar amb un pam de nas tots aquells que esperaven veure, amargs com un glop de fel, com el somriure dels seus cabells s'apagava així que Salvador es casà amb la rica fadrina de ca l'Espriu. La gent que anys després l'havia vist

se sorprenia que encara tingués una lluminosa cabellera i la mateixa micono de cel als ulls; les males llengües, però, deien si encara es trobava d'amagat amb Salvador i, en contacte amb els ulls blavíssims del malandando de Zeni, se li apegava la llum i evitava envellir com tothom havia pronosticat. Fos com fos, la jove guapíssima que havia mamat de dos generosos càntirs d'aigua fresca només en prengué la llet i poca cosa més; aquelles dues coques sense llevat que es podien intuir a banda i banda del pit encara feien més punyent l'encanteri dels seus ulls i la mel dels cabells que havia heretat del rusc patern. <<Quan pareixi es quedarà plana com una porta>>. I va parir, un gener rigorós de 1961 quan tothom va recordar amb insistència que les gelades fortes, <<les gelades gelades>>, havien sigut les del cinquanta-sis. Era un xiquet amb cara de pa de quilo per poder passar la gana que aquells dies, als pobles de muntanya, la gent ja començava a oblidar. Una cara de pa de quilo amb uns cabells daurats i uns ulls colors de cel que, a Pere, aquell bon jan d'ulls catxumbos amb el qual es va posar a viure i la deixà prenyada al cap de dos anys de casats, li semblaren preciosos. Quan la notícia arribà al poble les males llengües s'acarnissaren amb fúria amb el ventre de Teresa que, malgrat tres anys de matrimoni, seguia pla com una porta.

Ningú es va creure l'abraçada amb què Salvador, al sortint de missa, intentà consolar la plorera de les nines catxumbes de Pere. Dins de l'església, de cua d'ull, tot de llengües desvagades xiuxiuejaven el gabinet que Zeni clavava a Pere en aquella suposada condolença. Molt cautament, les llengües recordaven entre dents els ulls blaus del malaurat Jaumet i, com si fos possible evitar Déu en les seues veuetes de mosqueta morta, insinuaven que a base d'anys la Tereseta prima i ben plantada, a tot estirar, aconseguiria que Déu la castigés amb un gep a l'esquena pel seu ventre més sec que un gos de caça. De res li servien, a la voluntariosa Teresa, els mil i un remeis per no engreixar-se més del compte; la gepa, talment com si fos sembrada en una tovor de turba humida, s'anava gestant sense remei. Salvador, més sec que un pa del mes abans, ja assegut a la barra del bar entre glops de vi, anava recordant que encara havia pres per muller una dona massa grassa i massa llorda. Segur que si l'hagués pres per muller, pensava, aquella cabellera d'or no s'hauria convertit en la filamenta de cendra que, segons les males llengües, Raya lluiria davant de Déu; segur que, si hagués desoït les recomanacions del doctor Vancells, avui els llavis de Raya serien més rojos que un glop de sang encesa. <<Agafa-la prima i neta, que grassa i llorda... >>. Agafà una cabassada de duros i es pensà que a base d'anys i de putes, amb una micono d'ajuda celestial, podria dir que la vida li anava d'allò més bé malgrat el pedaç de carn batejada que havia pres per dona. Teresa, en canvi, pensà que amb un xicot ben plantat i gràcies a Déu, amb totes les putes que hauria de callar, la vida li seria com a mínim menys costeruda. La gent digué que cada casa té el que es mereix i que Déu no unfla així com així els ventres de les dones que callen les donotes dels seus hòmens. Salvador anava engolint el vi i veia com, engolint engolint, la vida podia ser dolça i tèbia ara que el foc de Raya s'havia apaivagat per sempre. Les males llengües, incansables, deien que els mascles no es capen només a base d'ofegar-los en vi. <<Mentre no els hi cau, no hi ha res a fer...>>. Quan Raya callà darrere de dos pams de totxos i ciment Pere sentí com els ulls blavíssims del seu Jaumet li anunciaven el cel. <<Què volies? Tothom amb dos dits de front hauria acabat boig...>>.

Es decidí a pintar les parets de casa d'un blanc més pur que la Tereseta fadrina que, vint-i-un anys enrere, l'havia enganxat amb la mel dels duros. En arribar del cafè, diria a Teresa que també pintaria tots els mobles i les fustes revellides i, d'una vegada per totes, callarien els corcs que ja començaven a fer-los-hi les nits impossibles; canviarien els bodegons per quadres d'art contemporani i remodelaria l'habitació de la xiqueta de tal manera que, quan aquesta tornés els caps de setmana dels seus estudis a Barcelona, pensaria que son pare i sa mare s'havien enamorat de nou. Potser a la voreta del foc tornaria a jurar fidelitat a la seua dona i, d'una revolada, s'arrencaria les ninetes blaves per fer-les coure lentament a les brases. <<Ja pot plorar, ja... Raya per alguna cosa s'haurà fet enterrar al poble... >>. La gent seguiria parlant perquè, per bé o per mal, no es poden donar mans de pintura als mortals ni es pot anar amb unes estisores esmussant llengües. Salvador diria que li traguessin totes les pistes de ball que ja havia xafat i, una o dues dècades més tard, quan ja només se li aixecaria el colze per engolir gots de vi, seria un vellet afable que a tothora s'embadaliria amb la piga que Teresa tenia a la papada. Algú recordaria Zeno i com els més foteses van treure-li el renom de Zeni quan ell s'havia enamorat bojament de Raya. Ara bé, fins i tot Raya i Zeno i totes les llengües que els revivien de tant en tant, fins i tot el bon jan de Pere que havia acabat al sanatori, tots, com unes ungles llarguíssimes que creixen inútilment s'anirien recargolant fins a esdevindre un reflex grotesc del passat. Salvador s'asseuria a la butaca i faria veure que li agradava la música clàssica que abduïa Teresa; <<sí, Teresa, la vida és La Tragische>>. Amb els peus ben calents a la vora del foc, notaria com dia a dia els ulls se li tornaven cendra i ja no necessitaven cap cabellera daurada per viure xino-xano. Salvador, però, necessitava esforçar-se fins i tot per espènyer la porta gastada, prenyada de corcs, que va grinyolar al seu davant; passà els bodegons de sempre, les parets gris-cendra, les portes mal tancades... Teresa, impassible, posava un potos recent comprat al mig de la cornucòpia. <<Com a molt, faré que s'arrenqui aquesta maleida piga... >>.

### Capítol III: II. Scherzo

Sempre li feu molta gràcia que Raya, enlloc de Tarragona, pronunciés Arrahona. El dia que Salvador decidí casar-se amb Tereseta, Raya s'emprenyà com una mona i li etzibà que marxaria a Arrahona l'endemà mateix. <<A Arrahona sempre fa bon sol i la gent, a base de sol, és més dolça i tova com una molla de pa estovada>>. Dit i fet: l'endemà prengué el tren i al cap de poc més de cinc mesos ja tothom veia com, dia a dia, rialla a rialla, les coquetes que tenia per pits anaven fermentant el llevat i s'unflaven de vida. La resta, Salvador, la sabia massa bé: Tereseta, la joia del nou-ric, el reneç a Cal Pobre... Aquell dia d'octubre, però, quan Raya aparegué a casa del doctor Vancells amb uns llavis de síndria madura, Zeni ja havia perdut la fe en què de més verdes en maduraven. A la festa del doctor, Teresa, prenyada de vuit mesos, es veié forçada a anar-hi després de saber que Raya tenia la intenció de presentar-s'hi; no en tingué prou d'advertir-li que aquella donota no era més que un menat de cabells d'or i dos ulls. El doctor, assenyat com sempre, digué a Teresa que li convenia repòs, <<no pateixi, faci la seua, ja us el vigilaré>>. Quan Raya s'acostà a Salvador quasi el va matar d'un atac de cor. Aquest, més temorós que un conill quan sent la fura, pensava que Teresa

encara passejava la seua panxota entre les copes i els canapès. Més que la fura, Zeni temia que no li agradés massa això de ser un conill i el prengués un instint bestial de córrer camp enllà sabent massa bé què feia. <<Pere és un tros de pa, un santet, tenim un fill que és un sol, però...>>. Salvador prengué el mocador amb les mans suades i s'eixugà l'angunia que li traspuava al front. Fitant de cua d'ull el poc sol que entrava per la finestra, va creure que certes coses els hòmens com Déu mana les parlen en bancs solitaris i, molt amablement, convidà Raya a fer un tomb sota la corrua de plataners del Vancells; l'ajudà a posar-se l'abric, li enfundà els guants, li va dar el paraigua. <<Veieu, no és del tot veritat que a Arrahona sempre hi fa bon sol>>.

Un solet de Festa Major s'acarnissava amb la pell blanquíssima de Raya. La sang, endolcida, s'apressava del cor a la llengua ben just pentinant el cervell i tot eren plasenteries més embafadores que una glopada de sucre moreno. Deia <<Pere>> com les velletes devotes parlen dels àngels abans de malparlar de les veïnes; digué <<Jaumet>> com si Pere, forner de vocació, fos el llevat necessari per justificar les nines blavíssimes del xiquet. Gràcies a Déu, sempre tindrien pa a taula. A Déu gràcies, Raya no hauria de patir per la fertilitat del seu ventre que ja mai més s'havia de tornar a unflar. Zeni guaitava embadalit com el solet juganer es marcava un pasdoble al coll llis, pur, de Raya. De tant en tant, Salvador, li assentia monòtonament el cast monòleg. <<Un santet, però... >>. Sí, Pere tenia vint-i-sis anys i tothom deia que es quedaria per vestir sants però, vés per on, un dematí de juliol uns ulls i una cabellera d'or varen creure que no cal tenir lluna ni cove per ser feliç. Tampoc cal dur un paraigua entre mans quan no plou, però Raya sempre pensà que un sol tan fort només anuncia llamps i trons. Sols els plataners i el seu vestit de mig temps es compadien d'aquella pell blanquíssima; també pietós, Zeni, li allargà el seu braç i al cap de dos segons tothom hauria dit que, agafadets del bracet, semblaven una parelleta en ple festeig. << Ja en torna a fer de les seues... Un home sempre és un home. Fins que li caigui... >>. Salvador li confessà que seria d'allò més feliç quan nasqués la xiqueta, però que encara li feia fàstic haver de dir, dia sí dia també, que li havia d'agradar la música clàssica. Ella s'afegí a la cançoneta del <<però>> tot dient que quan veié els ulls de son fill, més blaus que el sostre que s'entreveia entre els arbres, pensà que potser la vida no era més que anar dient que ets feliç. Llavors, un banc fou el pitjor descans. Ell li digué que fins i tot els bons metges s'equivoquen, ella li va dir que els qui s'equivoquen, massa sovint, són els optimistes de mena. I, com si amb un lleu tremoleig als ullets de Salvador n'hi hagués prou, seguiren caminant en asèptica conversa mentre el doctor Vancells se'ls hi acostava sense dir res. Quan Zeni deixà de mirar el coll de Raya i es girà, el doctor Vancells li va comunicar que Teresa el demanava al telèfon.

El doctor Vancells tenia una seriositat més aviat fallera. Llur vestimenta capicua en negra elegància de barret anglès i sabates de xarol era poc més que façana. Va estudiar per manescal i acabà visitant la gent del poble. Cridava Salvador com qui reprèn un nen malcriat i pel camí, davall l'atenta mirada dels plataners anèmics, anava dient mil i una facècies. Assentada en un banc, Raya veia com dos dels hòmens que li havien mig escrit la vida s'esllanguien enllà com el fum gras i solemne que sortia del cigar del doctor.

<<Veureu, jo ja us entenc. Que cada pastor tingui les ovelles que li calguin per assegurar-se la llana i la llet, però que el llop no ho vegi. I si, enlloc de servidor, fos Teresa qui hagués vist per la finestra com romancejàveu entre els plataners? >>. Hi hagué temps, també, per dir les maldats de les dones i la sort que tingué Zeno fins que fou destinat, un agost roent de 1938, a rellevar l'onzena divisió republicana que a penes respirava a la Punta Alta del Pinell de Brai. Massa temps, pensà Salvador, perquè fos veritat que Teresa l'esperava al telèfon. Caminaven amb parsimònia mentre Raya, al seu banc, es mossegava el llavi i esqueixava la síndria madura en rojos caminets de sang. Camí de la casa hi hagué temps encara per xerrar del temps i obligar-se a apressar el pas així que els núvols, envejosos, prenyaren el poc cel a qui els plataners permetien una pau blava. Tenia certa gràcia veure la façana del Vancells corrent a empentes i rodolons i pensar que només Raya, previsor, podia obrir el paraigua i mig enganyar la tempestat. Salvador, àgil com un gos de caça, feia esforços per no avançar-se al pas d'ànec del doctor. Quan finalment entraren a casa el servei ja recollia una extensa ressaca de copes buides i safates plenes de molles duríssimes. El telèfon, despenjat, feia vora cinc minuts que comunicava. El doctor mirà per la finestra a la Raya que semblava una figureta de Lladró amb banc i paraigua inclòs. << Mireu-la, fins i tot l'or es panseix... Un dia, només serà cendra i unes ungles llarguíssimes >>. Salvador s'imaginà que li parlava un pobre manescal amb ínfules de veterinari; totes les indiccions que li havia receptat, confessà, eren com caramlets de menta per al mal de gola; << De poc serviran, però almenys li endolciran la vida >>. La figura de Lladró desà el paraigua. Calada de pluja, les mans neguitoses en les dues butxaques, va enyorar el mocador amerat de suor que Zeni duia al pantalons. La sang trobà el seu camí avall de les comissures dels llavis de Raya.

Talment una truja dempeus, Salvador aubirà la seua dona al capdamunt de les escales. << Parirà o veig fantasmes >>. Als primers graons de més amunt va començar a escolar-se un líquid enganxifós que podia ser baba de qualche esperit maligne. Salvador encara va tenir temps d'acompanyar la seua dona al llit i, a cuita-corrents, avisar la llevadora que visitava a la consulta del doctor Vancells. Els esbufecs de Teresa rebotaven per la brillantor dels vernissos nous de trinca fins a estampar-se, debades, en el santcristo anguniós que vigilava des de damunt del capçal del llit. A l'escala, només neguit, Salvador esbufegà la llevadora i el metge que ja tardaven massa. Els llençols no eren del tot blancs quan la llevadora començà a domar la histèrica mare primerenca; el doctor Vancells guaitava les cames eixarrancades amb aire de manescal que contempla una truja partera; Salvador fumava un cigar al passadís i llençava la cendra damunt la cornucòpia encara per decorar. Si la xiqueta naixia morta, després de tot el negre que caldria vestir durant un any llarguíssim, podria començar a dir que es va casar amb una fura amb el ventre més bord que un bocí de pa sec. << Espenyi, espenyi! Per Déu, que se us quedarà al ventre! >>. Correria camp enllà a buscar una conilla que li donaria un xiquet amb dos ulls com dues maragdes. Fins i tot les males llengües, incansables, entendrien que, un cop mort tot deix de Tereseta, no tenia cap sentit seguir amb la Teresa més plana que una porta. << Plora, plora, que el món riurà per tu >>. Els ulls mats de Teresa, somorta amalgama de verd i blau, ressuscitaren en veure com les llàgrimes prenyaven les nines celestes

del seu marit. La xiqueta era viva com un glop d'aigua fresca. El conill, assedegat, restaria al cau covant un caliu resignat de foc a terra. El doctor Vancells digué que a fora plovia a cabassades i que no hi havia millor auguri. Hauria de ploure encara dos dies més perquè Salvador aubirés la tèbia piga que es dibuixava al coll de sa filla. A Arrahona, el solet corria com un glop de sang.

Capítol IV: I. Allegro energico

El sol de setembre rovellava les fulles. Queien lentament, com si encara fos possible escapar de la podrimenta de les futures pluges. S'hi casaria, li faria un fillet, tindria duros per podrir-se sense presses, fulla a fulla, any rere any. << En què penses, amor meu? >>. La gentussa diria que el renegat de cal Pobre era un porc, una mala bèstia, un pobre desgraciat que només tindria duros i quartos. La gentussa podia dir missa mentre ell es podria gustosament en la saó dels calés. Aniria colgant-se de bitllets i diria a la fadrina de ca l'Espriu que, quan tenia els ulls buits com si hagués perdut l'oremus, quan el blau del cel xerrava més que les seues nines i la llengua juntes, ell pensava en ella, Tereseta, només en tu, sempre en tu. Tereseta sentí com les mans gastades del jornalier de cal Pobre li acariciaven els seus cabells; enretirà una fulla, li mostrà, la besà just abans d'afonar-li a la sina. Tereseta, més casta que un plataner estèril, s'enrojolà fins a prendre tons de fulla de setembre colrada de sol. << Els hòmens... Els hòmens són hòmens>>. Salvador la domaria talment aquell pagès que acrestalla l'hort per evitar que l'aigua surti de mare. Li diria com les dones recatades de cara enfora no han d'estalviar la mel al marit que les cresta i, en ser el moment de la florida dels camps, quan calgués assegurar la continuïtat de l'estirp, xiuxiuejaria dolces paraules per explicar-li que Déu feu els homes i les dones perquè dormissin més junts que un eixam, a poder ser, junts del tot. Ans que ella no es va recuperar del tot, Salvador recollí la fulla i li feu mil i una festes a la desvergonyida piga que tacava el coll de la senyoreta recatada de ca l'Espriu. Tereseta, per sortir del pas, li prengué la mà rugosa i anà estrinxonant a bocins minúsculs el possible joc de la fulla; li feu prometre que totes les fulles serien per ella, que mai més buscaria cabells de mel per fer-se passar la set. Salvador mirà entre els plataners que es despullaven un pedaç d'aquell cel que, dies a venir, hauria pogut ser gairebé un camp per córrer sense l'enreixat de fulles malaltisses que el capava. Abaixà els ulls pels troncs gastats fins a clavar-los al blau-verd de Tereseta. Ella reia a cor que vols mentre l'insolent jornalier li prometé custodiar fins la fi dels temps la delicada piga. No massa lluny, cridaires, se sentien les trompetes a la plaça del poble. Ell la prengué de la mà, ella es va deixar agafar. La parelleta, al compàs joiós de la sang bullent, corria cap a la Plaça sota aquell sol que feia honor a les Festes Majors.

Déu da bonança després de les plagues. Havia passat la guerra, la Guerra, la llarguíssima postguerra; els morts, els ossos. << Si no ens va matar la fil•loxera... >>. Passaren aquells quaranta-i-... que semblaven interminables. S'acabaren un dia de principis de primavera quan els avellaners, prenyats de cuc fins a la rama més alta, anunciaren la collitassa que havia de plegar-se pels volts de les Festes de 1958. Tot fou omplir sacs a cabassades i oblidar-se dels morts, dels cucs que se'ls menjaven, de la vergonya d'haver d'allargassar els quaranta-i-... fins gairebé la dècada dels seixanta. Fou una glopada de

vida que corria pels camps com una parelleta d'ingenus enamorats. La gent els deixà passar, seguia plegant avellanes. Salvador i Tereseta, camí de la Plaça, corrien com uns esperitats abans no sonés el desitjat Ball de Rams. <<Mite'l, aquest ja no en plegarà cap més>>. Com un desig inexcusable d'ungles que creixen, excitat, Salvador va apretar encara amb més fúria la mà de la seua promesa, carrer amunt, ja gairebé ran de la Plaça. Els vidres callats dels balcons els feien creure que Sant Cosme i Sant Damià, benaurats patrons de la vila, havien esmussat la llengua a més d'una dona. Fet i fet, què hi feien les donotes, totes les glopades d'enveja i mala llet que fan rodar el món, ¿què hi feia tot aquell necessari glop de fel?, aquella dolçor amarga, la purga necessària per casar-se amb la fadrina més rica del poble. Emprengueren el vals com si la plaça fos seua, com si se'ls hi enfotés dur els camals dels pantalons, les vores de la faldilla, plens de pols dels camins. Semblava que el temps s'aturés i que, aquell Déu benevolent, els concedís l'eternitat plastificada que se li permet a la flor del Ball de Rams. Els violins corrien cada cop més, enèrgicament alegres, fins parèixer una fura endimoniada corrent rere el seu conill. Salvador i Tereseta: la plaça tota per a ells, tota la plaça per ells. Com si es tractés d'un glop de sang sense fi, incansable, com una arítmia infinitament plausible. Al lluny Tereseta aubirà un nuvolet de coto-fluix; discutiren els peus, volaren com una corda de violí que s'esquinça, Salvador i Tereseta, com un sac abocat d'avellanes, escampats per terra. Els homes respectables miraren les seues respectables mullers i seguiren ballant.

Comprarien mobles d'aquella fusta noble que renega dels corcs. Les parets, més blanques que un glop de llet. Li deixaria comprar bodegons de l'amiga pintora, Tereseta triaria les plantes. Un dia clar com les aigües de febrer, sense romanços innecessaris, un gust de terra els hi arrelaria als llavis i Salvador li faria el xiquet. Llavors les donotes, el desig romancer de cabelleres i llavis de síndria madura, marxarien com ho fa la pols quan hom s'espolsa la roba. El blau del cel mudaria a una mansa tebior esblanqueïda. Com la faldilla de Tereseta, justet un regust de pols, un alè de xafarderies i altres garrotades molt menys lesives. Salvador baixà les manotes per les cuixes, els ulls per les cuixes, la pols per les cuixes. Tereseta va mirar amunt i avall del carrer i li regalà un bes a la galta per celebrar que ningú els havia vist, embriagats, davant la porta de seua casa. << Te miraran les cuixes, te prenyaran les mamelles, t'avorriran les nits >>. Salvador s'hi va aferrar com si s'hi jugues la vida. Amb la mà dreta li acariciava els cabells, amb l'esquerra li risclava el cul. Tereseta s'intentà enfadar; li va negar els llavis, li prometé que una nit li donaria els pits. Rigueren els dos com si només existís la bona fe del doctor Vancells; havia perdut l'elegància del barret anglès per recollir la xompa Tereseta; algun fadrí poc desitjat, amb l'excusa d'arroplegar el capell negre, havia intentat fer mèrits davant de la seua possible promesa. << Caliu de foc, regust de cendra >>. Salvador correspongué la promesa jurant i perjurant que seria tot un senyor a qui li agradaria la música clàssica. Tereseta somrigué castament, ell li acaronà la piga que lluia al coll pla com una porta. Anaren dient totes aquelles coses que no són bo i res i que, pels enamorats, ho són tot. Entretant el sol s'anava arronsant en una posta lleument esquixada de núvols. El temps passava com un llampec fins que

arribà un tro d'un gris daurat: Salvador li apretava amb fúria la piga mentre cridava fins a esgolar-se que sí, renoi Teresa, aquesta piga serà la meua. Ella va saber que ja mai més havia de tornar a ser Tereseta i que, des de llavors en endavant, Teresa era prou senyora per plantar Salvador de ca l'Espriu al capdavant de la porta. A partir d'aquell moment, talment un sac abandonat al fons d'un estabte, Zeni començà a enyorar la Raya que feia menys d'un mes havia bescanviat per una collitassa de duros. L'orgull de Teresa, constant com una mula, àgil com l'alegria d'un cabirol, pujava els vint-i-sis graons de les escales. La sang, coll avall de Teresa, encenia els blaus anhels del jove gos de caça.